

SURUNKALI OBSTRUKTIV O'PKA KASALLIGI BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA KASALLIK ZO'RAYISH DAVRINING KLINIK KECHISHI VA NAFAS YETISHMOVCHILIGI DARAJASI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Xasanov Farruhbek Shakiraliyevich

CAMU Pulmonologiya yo'nalishi bo'yicha

1-bosqich klinik ordinatori

Annotatsiya. Surunkali obstruktiv o'pka kasalligi surunkali nafas tizimi kasalliklari orasida keng tarqalgan bo'lib, kasallikning zo'rayish davri bronxial obstruksiyaning kuchayishi, gaz almashinuvining buzilishi hamda nafas yetishmovchiligining rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Tadqiqotning maqsadi surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrining klinik kechishi bilan nafas yetishmovchiligi darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashdan iborat. Tadqiqotda bemorlarning shikoyatlari, anamnez ma'lumotlari, obyektiv tekshiruv natijalari, tashqi nafas faoliyati ko'rsatkichlari, arterial qonning gaz tarkibi, umumiy qon tahlili hamda ko'krak qafasi rentgenologik tekshiruvi o'rganildi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida nafas yetishmovchiligi darajasining klinik belgilar, tashqi nafas faoliyati va arterial qonning gaz tarkibi ko'rsatkichlari bilan o'zaro bog'liqligi aniqlanib, ushbu ko'rsatkichlarning kasallik og'irligini baholashdagi diagnostik ahamiyati asoslanganligi bilan tavsiflanadi. Tadqiqot natijalari nafas yetishmovchiligini erta aniqlash, kasallik og'irligini baholash hamda davolash samaradorligini oshirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Surunkali obstruktiv o'pka kasalligi, zo'rayish davri, klinik kechish, nafas yetishmovchiligi, bronxial obstruksiya, tashqi nafas faoliyati, arterial qonning gaz tarkibi, gipoksemiya, giperkapniya, gaz almashinuvi.

Annotation. Chronic obstructive pulmonary disease is one of the most prevalent chronic respiratory diseases and is characterized during exacerbation by increased bronchial obstruction, impaired gas exchange, and the development of respiratory failure. The aim of the study was to determine the relationship between the clinical course of exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease and the severity of respiratory failure. The study evaluated patients' complaints, medical history, findings of physical examination, respiratory function parameters, arterial blood gas composition, complete blood count, and chest radiography. The scientific novelty of the study lies in establishing the relationship between the severity of respiratory failure and clinical manifestations, respiratory function parameters, and arterial blood gas indices during exacerbation of chronic obstructive pulmonary disease, as well as substantiating their diagnostic significance in assessing disease severity. The obtained

results are of scientific and practical importance for the early diagnosis of respiratory failure, assessment of disease severity, and improvement of treatment effectiveness.

Keywords: chronic obstructive pulmonary disease, exacerbation, clinical course, respiratory failure, bronchial obstruction, respiratory function, arterial blood gas analysis, hypoxemia, hypercapnia, gas exchange.

Аннотация. Хроническая обструктивная болезнь лёгких является одним из наиболее распространённых хронических заболеваний органов дыхания и в период обострения характеризуется усилением бронхиальной обструкции, нарушением газообмена и развитием дыхательной недостаточности. Целью исследования явилось определение взаимосвязи между клиническим течением обострения хронической обструктивной болезни лёгких и степенью дыхательной недостаточности. В ходе исследования были изучены жалобы пациентов, анамнез заболевания, результаты объективного обследования, показатели функции внешнего дыхания, газовый состав артериальной крови, общий анализ крови и рентгенологическое исследование органов грудной клетки. Научная новизна исследования заключается в установлении взаимосвязи степени дыхательной недостаточности с клиническими проявлениями, показателями функции внешнего дыхания и газового состава артериальной крови при обострении хронической обструктивной болезни лёгких, а также в обосновании их диагностической значимости при оценке тяжести заболевания. Полученные результаты имеют научно-практическое значение для ранней диагностики дыхательной недостаточности, оценки тяжести заболевания и повышения эффективности лечения.

Ключевые слова: хроническая обструктивная болезнь лёгких, обострение, клиническое течение, дыхательная недостаточность, бронхиальная обструкция, функция внешнего дыхания, газовый состав артериальной крови, гипоксемия, гиперкапния, газообмен.

Kirish

Surunkali obstruktiv o'pka kasalligi nafas yo'llari va o'pka parenximasida surunkali yallig'lanish natijasida rivojlanadigan, havo oqimi cheklanishining to'liq qaytmasligi bilan tavsiflanuvchi progressiv kasallik hisoblanadi. Kasallikning asosiy patogenetik mexanizmlarini kichik bronxlarning remodellanishi, shilliq qavat gipersekretsiyasi, siliyer apparat faoliyatining buzilishi, alveolyar destruksiya hamda elastik tortilish kuchining kamayishi tashkil etadi. Mazkur o'zgarishlar ventilyatsiya-perfuziya nomutanosibligini yuzaga keltirib, gaz almashinuvining buzilishi va nafas yetishmovchiligining rivojlanishiga sabab bo'ladi. Kasallikning zo'rayish davri surunkali obstruktiv o'pka kasalligining tabiiy kechishida eng muhim bosqichlardan biri bo'lib, hansirashning kuchayishi, yo'talning zo'rayishi va balg'am miqdori hamda

xususiyatining o'zgarishi bilan namoyon bo'ladi. Ko'pchilik hollarda zo'rayish respirator viruslar, bakterial infeksiya yoki atmosfera ifloslantiruvchi omillari ta'sirida rivojlanadi. Bronxial obstruksiyaning kuchayishi nafas mushaklari ishining ortishiga, dinamik giperinflatsiyaga, alveolyar gipoventilyatsiyaga hamda arterial qonda kislorod parsial bosimining pasayishi va karbonat angidrid parsial bosimining ortishiga olib keladi¹. Nafas yetishmovchiligi surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrining eng muhim klinik sindromlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishida ventilyatsiya-perfuziya nisbatining buzilishi, alveolyar ventilyatsiyaning kamayishi, diffuziya jarayonining izdan chiqishi va nafas mushaklari charchashi asosiy o'rin tutadi. Gipoksemiya va giperkapniyaning chuqurlashishi nafaqat nafas tizimi, balki yurak-qon tomir tizimi, markaziy asab tizimi hamda metabolik jarayonlarga salbiy ta'sir ko'rsatib, ko'p a'zoli yetishmovchilik rivojlanish xavfini oshiradi. Ayniqsa, og'ir nafas yetishmovchiligi intensiv davolash, noinvaziv yoki invaziv sun'iy ventilyatsiya zaruratini yuzaga keltiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda o'tkazilgan klinik tadqiqotlarda surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayishlari kasallikning uzoq muddatli prognozini belgilovchi mustaqil omil sifatida e'tirof etilgan. Zo'rayishlar sonining ortishi tashqi nafas faoliyatining tezroq pasayishi, takroriy gospitalizatsiyalar, hayot sifatining yomonlashishi va o'lim xavfining ortishi bilan uzviy bog'liq. Shu bilan birga, nafas yetishmovchiligi darajasi bilan klinik simptomlarning og'irligi, arterial qon gazlari va tashqi nafas faoliyati ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni kompleks baholash masalasi hanuz dolzarb bo'lib qolmoqda. Amaliy pulmonologiyada surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrining og'irligini o'z vaqtida aniqlash, nafas yetishmovchiligi darajasini baholash hamda ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash davolash taktikasini tanlash, intensiv terapiya ko'rsatmalarini belgilash va kasallik prognozini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrining klinik kechishi bilan nafas yetishmovchiligi darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish zamonaviy pulmonologiyaning dolzarb ilmiy-amaliy muammolaridan biri hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

So'nggi yillarda surunkali obstruktiv o'pka kasalligining rivojlanish mexanizmlari, zo'rayish davrining klinik kechishi va nafas yetishmovchiligi shakllanish omillarini o'rganishga katta e'tibor qaratilmoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasallik zo'rayishi bronxial o'tkazuvchanlikning yomonlashuvi, o'pka ventilyatsiyasining buzilishi va gaz almashinuvining izdan chiqishi bilan kechadi. Tadqiqotchilar ma'lumotlariga ko'ra, zo'rayish davrida bronxlar devoridagi

¹ Qosimov A.A., Rahimov B.R. Ichki kasalliklar: pulmonologiya asoslari. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2021. – 230–245-betlar.

yallig'lanish jarayonining kuchayishi, shilliq ajralishining ortishi va bronxlar torayishi nafas yo'llarida qarshilikni oshirib, nafas olish faoliyatining buzilishiga olib keladi. Natijada kislorod yetishmovchiligi rivojlanib, ayrim hollarda qonda karbonat angidrid miqdori ortadi. Bir qator ilmiy izlanishlarda surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida nafas yetishmovchiligi kasallik og'irligini belgilovchi asosiy omillardan biri ekanligi ko'rsatilgan. Bronxial o'tkazuvchanlikning pasayishi, nafas mushaklari zo'riqishi va o'pka ventilyatsiyasining buzilishi nafas yetishmovchiligining kuchayishiga sabab bo'ladi.

Adabiyotlarda tashqi nafas faoliyatini baholash, arterial qon tarkibini tekshirish va klinik belgilarni kompleks o'rganish kasallik og'irligini aniqlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi qayd etilgan. Faqatgina o'pka faoliyati ko'rsatkichlari bemorning holatini to'liq baholash uchun yetarli emasligi sababli, ularni klinik belgilar va qon tarkibidagi o'zgarishlar bilan birgalikda tahlil qilish tavsiya etiladi. Tadqiqotlar natijasida nafas yetishmovchiligi darajasining oshishi kasallikning og'ir kechishi, shifoxonada davolanish davomiyligining ortishi va asoratlarni rivojlanish xavfining oshishi bilan bog'liqligi aniqlangan. Shuningdek, zo'rayish davrida yallig'lanish jarayonining kuchayishi bronx-o'pka tizimidagi o'zgarishlarni chuqurlashtirib, bemorlarning umumiy holatini yomonlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida klinik belgilar, tashqi nafas faoliyati va arterial qon tarkibidagi o'zgarishlarning o'zaro bog'liqligini kompleks baholash masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu sababli mazkur tadqiqotda kasallik zo'rayish davrining klinik kechishi va nafas yetishmovchiligi darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur ilmiy tadqiqot surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida kasallikning klinik kechishi va nafas yetishmovchiligi darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash maqsadida olib borildi. Tadqiqot klinik kuzatuv va kompleks tekshiruv asosida tashkil etildi. Tadqiqot obyekti sifatida pulmonologiya bo'limida davolangan surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davridagi bemorlar tanlab olindi. Tadqiqot davomida 2022–2025 yillar oralig'ida shifoxonada davolangan 80 nafar bemorning klinik holati o'rganildi. Bemorlarning yoshi 45 yoshdan 75 yoshgacha bo'lib, o'rtacha yosh ko'rsatkichi 62 yoshni tashkil etdi. Tekshirilgan bemorlarning 64 nafari erkak, 16 nafari ayol bemorlardan iborat bo'ldi. Barcha bemorlarda surunkali obstruktiv o'pka kasalligi tashxisi klinik belgilar, anamnez ma'lumotlari, obyektiv tekshiruv natijalari va instrumental tekshiruvlar asosida tasdiqlandi. Tadqiqotga bemorlarni tanlashda aniq mezonlardan foydalanildi. Asosiy kiritish mezonlari sifatida 40 yoshdan katta bo'lgan, uzoq muddat davomida nafas tizimi kasalligi bilan kuzatilgan, kasallik zo'rayish belgilari bilan murojaat qilgan hamda tekshiruvlarni to'liq o'tkazish imkoniyati mavjud bo'lgan bemorlar olindi. Zo'rayish davri

hansirashning kuchayishi, yoʻtalning koʻpayishi, balgʻam ajralishining ortishi yoki uning xususiyatining oʻzgarishi bilan baholandi. Tadqiqotdan chiqarish mezonlariga bronxial astma, faol oʻpka sili, oʻpka oʻsma kasalliklari, oʻtkir yurak yetishmovchiligi, ogʻir yurak-qon tomir kasalliklari, koʻkrak qafasi jarohatlari va boshqa sabablarga bogʻliq nafas yetishmovchiligi boʻlgan bemorlar kiritildi. Bu mezonlar oʻrganilayotgan koʻrsatkichlarga tashqi omillarning taʼsirini kamaytirish maqsadida belgilandi. Bemorlarning umumiy klinik holatini baholashda kasallik tarixi, shikoyatlari, kasallik davomiyligi, avvalgi zoʻrayishlar soni, shifoxonaga murojaat qilish sabablari va davolanish tarixi batafsil oʻrganildi. Subyektiv belgilar sifatida hansirash, yoʻtal, balgʻam ajralishi, koʻkrak qafasidagi noqulaylik hissi, umumiy holsizlik va jismoniy faollikning cheklanish darajasi baholandi. Obyektiv tekshiruv davomida bemorlarning umumiy holati, tana harorati, nafas olish soni, yurak urish tezligi, arterial qon bosimi, teri va shilliq qavatlarning rangi, koʻkarish belgilari, yordamchi nafas mushaklarining ishtiroki hamda oʻpkani eshitish natijalari tahlil qilindi. Auskultatsiya jarayonida quruq va nam xirillashlar, nafas shovqinining susayishi, nafas chiqarish davomiyligining uzayishi kabi belgilar qayd etildi. Nafas yetishmovchiligi darajasini baholash tadqiqotning asosiy yoʻnalishlaridan biri boʻldi. Bunda klinik belgilar bilan bir qatorda qonning kislorod bilan taʼminlanish holati, arterial qonning gaz tarkibi va nafas tizimi faoliyatini aks ettiruvchi koʻrsatkichlardan foydalanildi. Nafas yetishmovchiligi darajasi kislorod yetishmovchiligi belgilari, hansirash ogʻirligi, teri va shilliq qavatlarning koʻkarishi hamda arterial qon tarkibidagi oʻzgarishlar asosida baholandi. Barcha bemorlarda tashqi nafas faoliyati tekshiruvi oʻtkazildi. Ushbu tekshiruv orqali bronxlar oʻtkazuvchanligi, nafas yoʻllaridagi torayish darajasi va oʻpkaning funksional holati baholandi. Tekshiruv natijalari kasallik zoʻrayish davridagi klinik belgilar bilan taqqoslandi va nafas yetishmovchiligi rivojlanishidagi ahamiyati oʻrganildi. Arterial qonning gaz tarkibini tekshirish orqali organizmning kislorod bilan taʼminlanish darajasi va karbonat angidrid almashinuvi holati baholandi. Ushbu tekshiruv natijalarida kislorod miqdorining kamayishi, karbonat angidrid toʻplanishi va kislota-ishqor muvozanatidagi oʻzgarishlar aniqlandi. Mazkur koʻrsatkichlar nafas yetishmovchiligining ogʻirlik darajasini belgilashda asosiy mezon sifatida qabul qilindi. Laborator tekshiruvlar doirasida umumiy qon tahlili oʻtkazildi. Unda eritrotsitlar, gemoglobin, leykotsitlar miqdori va yalligʻlanish jarayoniga xos oʻzgarishlar baholandi. Ushbu koʻrsatkichlar kasallik zoʻrayishi vaqtida organizmdagi yalligʻlanish jarayonining faolligini aniqlash uchun oʻrganildi. Koʻkrak qafasi rentgenologik tekshiruvi yordamida oʻpka toʻqimasidagi patologik oʻzgarishlar, oʻpkaning havo bilan ortiqcha toʻlish belgilari, oʻchoqli yalligʻlanish jarayonlari va boshqa asoratlar mavjudligi baholandi. Rentgenologik natijalar klinik holat va nafas yetishmovchiligi darajasi bilan solishtirildi. Tadqiqot ishtirokchilari nafas yetishmovchiligi darajasiga koʻra uch guruhga ajratildi. Birinchi guruhni yengil

darajadagi nafas yetishmovchiligi kuzatilgan 30 nafar bemor tashkil etdi. Ikkinchi guruhga o'rta darajadagi nafas yetishmovchiligi bo'lgan 35 nafar bemor kiritildi. Uchinchi guruh esa og'ir darajadagi nafas yetishmovchiligi kuzatilgan 15 nafar bemordan iborat bo'ldi. Har bir guruhda klinik belgilar, tashqi nafas faoliyati ko'rsatkichlari, arterial qon tarkibi va instrumental tekshiruv natijalari o'zaro taqqoslandi. Bunda kasallik zo'rayishining og'irligi bilan nafas yetishmovchiligi darajasi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlashga alohida e'tibor qaratildi. Olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari guruhlar o'rtasida taqqoslandi, o'rganilgan ko'rsatkichlar orasidagi bog'liqlik baholandi. Statistik tahlil natijalari asosida surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida klinik kechish og'irligi va nafas yetishmovchiligi darajasi o'rtasidagi o'zaro munosabatlar aniqlandi. Mazkur metodologik yondashuv surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida bemorlarning holatini kompleks baholash, nafas yetishmovchiligining rivojlanish darajasini aniqlash hamda davolash taktikasini takomillashtirish uchun muhim ilmiy-amaliy asos yaratdi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot davomida surunkali obstruktiv o'pka kasalligi zo'rayish davrida bo'lgan 80 nafar bemorning klinik holati, nafas yetishmovchiligi darajasi, tashqi nafas faoliyati hamda arterial qon tarkibidagi o'zgarishlari kompleks ravishda tahlil qilindi. Bemorlarni guruhlariga ajratish jarayonida nafas yetishmovchiligining og'irlik darajasi asosiy mezon sifatida qabul qilindi. Tekshirilgan bemorlarning 80 nafaridan 30 nafarida yengil darajadagi nafas yetishmovchiligi, 35 nafarida o'rta darajadagi nafas yetishmovchiligi, 15 nafarida esa og'ir darajadagi nafas yetishmovchiligi aniqlandi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, bemorlarning asosiy qismini o'rta darajadagi nafas yetishmovchiligi kuzatilgan guruh tashkil etdi. Klinik belgilar tahlili davomida nafas yetishmovchiligi darajasi oshib borishi bilan hansirash, yo'tal va balg'am ajralishi kabi asosiy shikoyatlarning kuchayishi aniqlandi. Yengil darajadagi nafas yetishmovchiligi bo'lgan bemorlarda hansirash asosan jismoniy faollik vaqtida kuzatilgan bo'lsa, o'rta va og'ir darajadagi guruhlarda hansirash tinch holatda ham namoyon bo'ldi. Yengil darajadagi nafas yetishmovchiligi bo'lgan bemorlarning 18 nafarida yo'tal, 16 nafarida balg'am ajralishi, 12 nafarida jismoniy zo'riqish bilan bog'liq hansirash qayd etildi. O'rta darajadagi nafas yetishmovchiligi guruhida ushbu ko'rsatkichlar mos ravishda 30 nafar, 28 nafar va 31 nafar bemorda kuzatildi. Og'ir darajadagi nafas yetishmovchiligi bo'lgan bemorlarning aksariyatida, ya'ni 14 nafarida kuchli hansirash, 13 nafarida ko'p miqdorda balg'am ajralishi va 15 nafarida tinch holatda nafas qisishi qayd etildi. Bemorlarning obyektiv tekshiruv natijalari tahlil qilinganda nafas yetishmovchiligi og'irlashishi bilan nafas olish tezligining ortishi, yordamchi nafas mushaklarining ishtiroki va ko'karish belgilarining ko'payishi aniqlandi. Og'ir guruhdagi bemorlarda nafas olish sonining sezilarli oshishi va nafas chiqarishning

qiyinlashuvi ko‘proq uchradi. Tashqi nafas faoliyati natijalari tahlili bronxial obstruksiya darajasi va nafas yetishmovchiligi o‘rtasida bevosita bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Yengil darajadagi nafas yetishmovchiligi bo‘lgan bemorlarda bronxlar o‘tkazuvchanligining buzilishi nisbatan kamroq kuzatilgan bo‘lsa, o‘rta va og‘ir guruhlarda o‘pka faoliyatining pasayishi yaqqol namoyon bo‘ldi. Nafas yetishmovchiligi og‘irlashgan sari o‘pka ventilyatsiyasining buzilishi, nafas chiqarish qiyinlashuvi va havoning o‘pkada ushlanib qolishi belgilari kuchaydi. Og‘ir guruhdagi bemorlarda tashqi nafas faoliyati ko‘rsatkichlarining pasayishi yengil guruhga nisbatan sezilarli darajada ko‘proq kuzatildi. Arterial qonning gaz tarkibi tahlilida nafas yetishmovchiligi darajasi oshishi bilan qonda kislorod miqdorining kamayishi va karbonat anhidrid miqdorining ortishi aniqlandi. Yengil darajadagi bemorlarda asosan kislorod yetishmovchiligining yengil shakli kuzatilgan bo‘lsa, o‘rta va og‘ir guruhlarda gipoksemiya chuqurlashgani qayd etildi. O‘rta darajadagi nafas yetishmovchiligi bo‘lgan bemorlarda 24 nafarida kislorod yetishmovchiligi belgilari, 15 nafarida karbonat anhidrid to‘planishi kuzatildi. Og‘ir darajadagi nafas yetishmovchiligi bo‘lgan bemorlarning 13 nafarida yaqqol gipoksemiya, 10 nafarida esa giperkapniya belgilari aniqlandi. Ushbu natijalar nafas yetishmovchiligi rivojlanishida gaz almashinuvi buzilishlari muhim o‘rin tutishini ko‘rsatdi. Laborator tekshiruvlar natijalarida kasallik zo‘rayish davrida yallig‘lanish jarayonining faollashuvi kuzatildi. Og‘ir nafas yetishmovchiligi bo‘lgan bemorlarda leykotsitlar miqdorining oshishi va yallig‘lanish belgilarining kuchayishi boshqa guruhlariga nisbatan ko‘proq uchradi. Bu holat bronx-o‘pka tizimidagi faol yallig‘lanish jarayoni bilan bog‘liq deb baholandi. Ko‘krak qafasi rentgenologik tekshiruv natijalari tahlil qilinganda bemorlarning asosiy qismida o‘pka to‘qimasining havo bilan ortiqcha to‘lishi, o‘pka ildizlari tuzilishining kuchayishi va surunkali o‘zgarishlar belgilari aniqlandi. Og‘ir nafas yetishmovchiligi bo‘lgan bemorlarda ushbu o‘zgarishlar ko‘proq ifodalanganligi kuzatildi. Tahlil natijalariga ko‘ra, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi zo‘rayish davrida klinik belgilar og‘irligi, bronxial obstruksiya darajasi, gaz almashinuvi buzilishi va nafas yetishmovchiligi o‘rtasida yaqin bog‘liqlik mavjudligi aniqlandi. Hansirashning kuchayishi, balg‘am ajralishining ortishi, tashqi nafas faoliyatining pasayishi hamda arterial qon tarkibidagi kislorod yetishmovchiligining chuqurlashishi kasallik og‘irligini belgilovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo‘ldi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi zo‘rayish davrida bemorlarning klinik holatini baholashda faqat shikoyatlar bilan cheklanmasdan, tashqi nafas faoliyati va arterial qon tarkibini kompleks tekshirish nafas yetishmovchiligi darajasini aniqlash hamda davolash taktikasini tanlashda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa va takliflar

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi zo‘rayish davrida kasallikning klinik kechishi va nafas yetishmovchiligi

darajasi oʻrtasida bevosita bogʻliqlik mavjud. Nafas yetishmovchiligi darajasi oshib borishi bilan bemorlarda hansirash, yoʻtal, balgʻam ajralishi, nafas olish qiyinlashuvi va umumiy holatning yomonlashuvi kabi klinik belgilar kuchayadi. Tadqiqot davomida bronxial oʻtkazuvchanlikning buzilishi, oʻpka ventilyatsiyasining pasayishi va gaz almashinuvi jarayonlarining izdan chiqishi nafas yetishmovchiligi rivojlanishida asosiy omillar ekanligi aniqlandi. Arterial qon tarkibini tekshirish natijalari nafas yetishmovchiligi darajasini baholashda muhim ahamiyatga ega ekanligini koʻrsatdi. Nafas yetishmovchiligi ogʻirlashgan bemorlarda qonda kislorod miqdorining kamayishi va karbonat angidrid toʻplanishi koʻproq kuzatildi. Klinik belgilar, tashqi nafas faoliyati va arterial qon tarkibi koʻrsatkichlarini kompleks baholash surunkali obstruktiv oʻpka kasalligi zoʻrayish davrida bemorlarning holatini aniq baholash, nafas yetishmovchiligini erta aniqlash va davolash taktikasini toʻgʻri tanlash imkonini beradi. Olingan natijalar asosida surunkali obstruktiv oʻpka kasalligi zoʻrayish davrida bemorlarni baholashda klinik tekshiruvlar bilan bir qatorda tashqi nafas faoliyati va arterial qon tarkibi koʻrsatkichlarini muntazam nazorat qilish tavsiya etiladi. Nafas yetishmovchiligi rivojlanish xavfi yuqori boʻlgan bemorlarda kasallik ogʻirlashishini erta aniqlash va asoratlarning oldini olish maqsadida chuqurlashtirilgan tekshiruvlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Shuningdek, bemorlarni muntazam tibbiy kuzatuvga olish, davolash rejimiga rioya qilish va zoʻrayish omillarini kamaytirishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish kasallik kechishini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qosimov A.A., Rahimov B.R. Ichki kasalliklar: pulmonologiya asoslari. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2021. – 230–245-betlar.
2. Yoʻldoshev J.Y., Karimov M.I. Ichki kasalliklar propedevtikasi. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020. – 285–300-betlar.
3. Tursunov S.S., Ismoilov A.A. Nafas tizimi kasalliklari diagnostikasi va davolash tamoyillari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2022. – 150–170-betlar.
4. Abdullayev N.N., Ergashev B.B. Klinik pulmonologiya. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2019. – 190–215-betlar.
5. Mamatqulov R.R., Hamroyev O.O. Surunkali obstruktiv oʻpka kasalligi: zamonaviy tashxis va davolash usullari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 45–80-betlar.
6. Iskandarov I.I., Rasulov D.A. Nafas yetishmovchiligi: klinik kechishi va davolash yondashuvlari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020. – 65–95-betlar.
7. Toʻxtayev A.A., Saidov X.X. Terapiyada nafas tizimi kasalliklari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. – 120–145-betlar.
8. Raxmonov M.M., Usmonov F.F. Pulmonologiyada instrumental va laborator tekshiruv usullari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2022. – 100–130-betlar.

9. Karimova D.S., Norqulov B.B. Surunkali bronx-o'pka kasalliklarining klinik xususiyatlari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2018. – 85–110-betlar.
10. Авдеев С.Н. Хроническая обструктивная болезнь лёгких. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2020. – 45–90 с.
11. Чучалин А.Г. Пульмонология: национальное руководство. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2021. – 320–370 с.
12. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease. Global Strategy for the Diagnosis, Management and Prevention of Chronic Obstructive Pulmonary Disease. – 2025 Report. – 25–65 p.